

LA QUOTIDIANA

FMR Fundaziun Medias Rumantschas, Via da Masans 2, 7000 Cuira, 081 544 89 11, redacziun@fmr.ch

Minus da 100 milliuns
Il Chantun quinta da pudair incassar in record da taglias il 2027. Ma el cal-culescha era cun in minus da var 100 milliuns francs.
[Pagina 2](#)

Mor fin Mort
Dacurt è in nov fascichel dubel dal Dicziunari Rumantsch Grischun cum-pari. Da leger quel envida la preschen-taziun dad Arnold Spescha.
[Pagina 6](#)

— FMR FUNDAZIUN
| MEDIAS
RUMANTSCHAS
südostschweiz

LECTURA RUMANTSCHA

TONI VINZENS/FMR

Sa preschentar ed articular
Da star sin il palc e far teater n’è mai stada ina da mias activitads preferidas. Forsa è l’emna da focus da teater al gimnasi da Mustér avant 20 onns gist perquai restada uschè bain en memoria a mai. U fors ha era be il rapport da mes collega Hans Huonder sveglià las regurdientschas. El ha visità ina classa dal gimnasi che ha dedigà si’emna da focus apunta al far teater, cun in focus dentant sin il sa preschentar ed articular.
[Pagina 3](#)

David Flepp (segund da san.) ha manà l’emna da project da teater dal gimnasi da Mustér.

FOTO HANS HUONDER

Perscrutar e festivar
Probablamein fissi detg simpel per mai e mes collegas. Cura che nus avain ina bloccada da skriver, prendain nus dimora a Segl. Qua han numnadamein capacitads sco Friedrich Nietzsche chattà inspiraziun. Il privel fiss dentant che nus tuts restassan là in Engiadina – gist sco Mirella Carbone e Joachim Jung. Els han surpiglià il 2006 per ina stad il manaschi dal post exterior da l’Institut per la perscrutaziun da la cultura dal Grischun a Segl. Ussa pon els gia festivar il giubileum da 20 onns.
[Pagina 7](#)

Mirella Carbone e Joachim Jung pon festivar 20 onns ICG a Segl.

FOTO ANNA BOTT

S’engaschar e fabritgar
La giuventetgna da Surses dastga prest bardigliar. Ella survegn numnadamein in nov local a Cunter – schegea, survegnir è fors il pled sbaglià. Las juvenilas ed ils juvenils s’engaschan numnadamein era sez e gidan a fabritgar «lur» nov local, saja quai cun far plans u cun construir ils elements da laina en il lavuratori da l’Uffer SA a Savognin. E sco ch’il mainaproject Adrian Ballat ha ditg envers la FMR, funcziunia la collavuraziun tranter juvenils ed il maun professional fitg bain.
[Pagina 9](#)

A revair e bun divertiment cun la Lectura Rumantscha!

Segl al puls da la scienza

Segl es e d’eira lö da desideri, scienza e cultura daspö passa 100 ans per differentas e differents creacultura scu p.ex. Annemarie Schwarzenbach u Friedrich Nietzsche. L’Institut per la perscrutaziun da la cultura grischuna (ICG) festagia in october a Segl duos anniversaris cumünaivels. 40 ans perscrutaziun da la cultura dal Grischun e 20 ans da la tela a Segl in Engiadina.

ANNA BOTT

PUTER

Daspö l’an 2006 promouva e procura il post exterior da l’Institut per la perscrutaziun da cultura (ICG) eir la scienza da cultura a Segl in Engiadin’Ota. La nouva mneda da l’institut Rachele Delucchi e la co-mneda dal post exterior Mirella Carbone haun discurreu cun la FMR davart ils decennis passos ed il futur da l’ICG.

«Nus vulessans bivgnanter a la gliעד, avrir la porta ed invider da gnir in discuors cun nus.»

Rachele Delucchi, mneda da l’institut

Düraunt il mais avuost ho la perscrutaziun da cultura dal Grischun festagio sieu 40evel anniversari a Cuira cun passa 100 commembers da la societad e giasts da la politica e da la cultura. Ils 20 ans dal post exterior a Segl vegnan festagios ils 23 october 2026 cun üna discussiun al podi. «Nus vulessans bivgnanter a la gliעד, avrir la porta ed invider da gnir in discuors cun nus», uscheia Rachele Delucchi, la mneda da l’institut.
[Pagina 7](#)

«Savens eis ei schi divertent e captivont sco da leger in roman.»

Arnold Spescha legia e preschenta cun gust il nov fascichel dubel dal Dicziunari Rumantsch Grischun. – Pagina 5

FOTO GION NUTEGN STGIER

Engaschi per l’agen local

Cun bler engaschi sa participeschan juvenils dal Surses a la construcziun dal nov local da giuventetgna a Cunter. Els gidan a producir ils elements da laina en il lavuratori da l’Uffer SA a Savognin (foto) e prestan ina contribuziun impurtanta per realisar il project. Ils scolars e las scolaras sajan loschs da contribuir lur part a la realisaziun da «lur» local da juvenils, uschia il manader dal project Adrian Ballat. (fmr)

[Pagina 9](#)

9 771424 749004

40042

Servetsch d’abunents e da distribuziun: tel. 0844 226 226
mail: abo@somedia.ch

Mirella Carbone e Joachim Jung insengel cun Rachele Delucchi i’l post exterior a Segl.

FOTOS ANNA BOTT

SEGL

Lö da desideri, scienza e cultura

L’Institut per la perscrutaziun da la cultura grischuna (ICG) festagia a Segl duos anniversaris cumünaivels. 40 ans perscrutaziun da la cultura dal Grischun e 20 ans da la tela a Segl in Engiadina. La nouva mnedra da l’institut Rachele Delucchi e la co-mnedra dal post exterior Mirella Carbone haun discurreu cun la FMR davart ils decennis passos ed il futur da l’ICG.

ANNA BOTT/FMR

PUTER

Segl es daspö decennis ün lö da desideri chi’d es gnieu descrit illa litteratura, art, istorgia ed eir aint il film. E daspö passa 100 ans es Segl eir dachesa, lö da forza ed inspiraziun per creacultura scu auturas ed autuors da nom e pom; Friedrich Nietzsche u Annemarie Schwarzenbach. Daspö l’an 2006 promouva e procura il post exterior da l’Institut per la perscrutaziun da cultura (ICG) eir la scienza da cultura a Segl in Engiadin’Ota.

Il duo dal post exterior a Segl

Ils scienzios dal prüm di i’l post exterior a Segl sun Mirella Carbone e Joachim Jung. Els haun surpiglio il manaschi dal 2006. Il pèrin ho aunz gestieu la chesa Nietzsche a Segl ed es gnieu dumando dal co-fundatur da l’ICG Georg Jäger da surpiglier il manaschi. El tscherchaiva üna pussibilited da funder ün post exterior per l’ICG, dacunter als cunfins geografics ed eir linguistics. Il böt d’eira da pudair cooperer sur cunfin ed in tuot las vals dal süd. Els duos scienzios haun stüdgio litteratura, istorgia, istorgia d’art e filosofia. Mirella Carbone disch: «Nus essans multifars e lavurains uscheja interdisclinarmaing sün ün spectrum vast dals rams umanistics.» L’ideja da Georg Jäger d’eira da s-chaffir ün lö d’inscunter ed impustüt eir da «schoglier la separaziun da la scienza e dal public».

Insè vulaivane be rester per üna sted

Il pèrin Carbone e Jung vulaiva da prüma be gnir per üna sted a Segl. Els s’haun impris a cugnuoscher i’l stüdi a Freiburg (in Br.) e sun gniesus a Segl per fer da custodi per üna stagion illa chesa Nietzsche. Mirella Carbone es creschida sü a Catania e Joachim Jung al Mer da l’Ost. Na propi simil a l’Engiadina e perque d’eira la prüma visita pütost our da buonder. Mirella Carbone disch: «A nus ho alura captivo la natüra cò telmaing e nus vains scuviert alura fich svelt la ricchezza culturela dal lö cun tuot ils stizis dals artists ed ün’istorgia unica.» Uscheja ch’els sun restos e spordschan daspö 35 ans barats, spassagedas culturelas e referats a Segl. Il public es tenor la mnedra «ün public ingrazchaivel, cultivo, interesse ed eir internaziunel». E cha Segl saja üna sort magnet per intellectuelas ed intellectuels. Ella conclüda: «Segl es ün lö unic per quist public».

Da Segl sur ils cunfins

Ch’a Segl saja düraunt ils ultims 20 ans creschida üna rait unica cun üna preschentscha e visibilited per l’intera instituziun, disch Rachele Delucchi. La mnedra, linguista ed istorica, ho

40 ans lavur da perscrutaziun da la cultura – cò be üna part da tuot las publicaziuns.

«Nus vulessans bivgnanter a la gliעד, avrir la porta, musser che cha nus fains ed invider da gnir in discuors cun nus.»

Rachele Delucchi, mnedra da l’ICG

surpiglio il timun da l’institut avaunt ün an. Ella disch cha l’ICG stetta hoz sün üna basa largia e viva: cun la mnedra substituta Noemi Adam-Graf, üna squedra ingascheda a Cuira ed a Segl, var quindesch perscruteders externs, numerus progets, publicaziuns ed occurenzas.

La perscrutaziun da l’ICG s’extenda da l’istorgia, da la scienza da litteratura e linguas fin a l’antropologia e la scienza da musica. Ils progets s’orienteschan tenor standards universitars e vegnan suvenz realisos in collavu-

raziun cun instituziuns da perscrutaziun in Grischun, in Svizra ed a l’ester. Tenor Rachele Delucchi ho l’ICG üna pusiziun speciela illa cuntredgia da perscrutaziun svizra, perque ch’el collia perscrutaziun regiunela cun perspectivs naziunelas ed internaziunelas. Que as muossa eir a Segl: Il post extern s’occupa da la perscrutaziun ed es in barat public cun svilups da la societad chi pertuoachan tuot il territori alpin. Scu p.ex. l’affluenza da citeds in regiuns muntagnardas e las consequenzas da quella per la societad locala.

40 ans al puls da la scienza

Düraunt il mais avuost ho la perscrutaziun da cultura dal Grischun festagio sieu 40evel anniversari a Cuira cun passa 100 commembers da la societad e giasts da la politica e da la cultura. Uossa vegnan festagios ils 20 ans dal post exterior a Segl cun üna discussiun al podi ed üna pitschna exposiziun. I’l center sto il barat culla populaziun: «Nus vulessans bivgnanter a la gliעד, avrir la porta, musser che cha nus fains ed invider da gnir in discuors cun nus», expli-cha la mnedra da l’institut. Per Rachele Delucchi sun ils giubileums andit da garder inavous, ma eir da penser a l’avegnir. Insembl cun sia suppleanta Noemi Adam-Graf vould ella entusiasmer impustüt a persunas giuvnas per la perscrutaziun da la cultura grischuna e spordscher novas pussibiliteds per collavurer.

In venderdi, ils 23 october 2026 da las 15.00 a las 19.30, haun lö las festiviteds pers duos anniversaris da l’ICG. In quist ram evra üna pitschna exposiziun davart 40 ans activiteds da perscrutaziun e publicaziun da l’Institut. Dapü infurmaziuns suot www.kulturforschung.ch.

SENT

Referat süls stizis da la cuntrabanda

L’Archiv cultural Engiadina Bassa organisescha in marcurdi, ils 21 october 2026 üna sairada cun David Spinnler, mainagestiun da la Biosfera Val Müstair e Dominik Siegrist, editur da la publicaziun «Schmuggellandschaften. Wege und Geschichten an der Schweizer Südgrenze». Il cudesch s’occupa sco chi’s po leger illa comunicaziun in üna vista generala da la cuntrabanda dal 1861 fin dal 1971 lung il cunfin tanter la Svizra e l’Italia. A Sent preschainta l’autur dal chapitel da l’Engiadina Bassa e la Val Müstair David Spinnler sias istorgias da la cuntrabanda tanter oter in Val d’Uina. Dominik Siegrist, geograf da sia vart, fa reviver quistas sendas da la cuntrabanda in sias propostas per excursiuns. (cdm/fmr)

Il referat es in marcurdi, ils 21 october 2026, a las 20.00 a Sent illa Chasa Misoch. A partir da las 19.30 daja ün aperitiv. L’entrada es gratuita.nt daja ün referat davart il cudesch «Schmuggellandschaften».

LAVIN

Selina Beghetto preschainta quist venderdi extrats da seis manuscrit actual a Lavin.

FOTO MAD

«Grossmutterland» da Selina Beghetto

I’l rom d’üna residenza dad ün’eivna parta Selina Beghetto extrats da seis manuscrit actual ed invida al public ad ün discuors cun aperitiv. Quel ha lö quist venderdi a Lavin in LaStalla. Il manuscrit cul nom «Grossmutterland» collia tenor l’invid las istorgias da differentas duonnas da la listessa famiglia. Tuot-tas sun creschüdas sü in Engiadina, tuottas d’ün oter temp, tuottas cun differentes sömmis e perspectivs. Quai chi collia las duonnas es lur derivanza e l’esser mamma. Quai chi tillas disferenzchescha es lur ir intuorn cun quai. Il cudesch biling tematisescha l’appartgnentscha e la dumonda da l’aigna piazza sün quist muond. (cdm/fmr)

La lectüra ed il discuors cun Selina Beghetto sun in venderdi, ils 16 october 2016 a las 17.15 in LaStalla a Lavin. Davo daja ün aperitiv.

CINUOS-CHEL

La pulizia ha confisco velos e materiel da fabrica.

PULIZIA CHANTUNELA DAL GRISCHUN

Pulizia chatta roba invuleda

La Pulizia chantunela dal Grischun ho chatto a Cinuos-chel roba invuleda illa valur da püs deschmilli francs.

La sanda cuort aunz mezzanot ho üna patruglia da la pulizia controllo sülla via chantunela sper Cinuos-chel üna camiuneta dubiusa. I’l veicul d’eiran, scu cha la Pulizia chantunela scri-va, numerusas maschinas da fabrica e duos velos. La roba invuleda derivaiva da quatter invöls in Engiadin’Ota. A trais burgais da la Rumenia chi haun per part confesso ils invöls ho la pulizia lascho ir ed als tramiss a chesa zieva ch’els vaivan pajo ün deposit. (cdm/fmr)